

I detta Nyhetsbrev: Synpunkter på exploatering av Hovs hallar-området under början av 1900-talet.

Välkommen till Nyhetsbrev nr 25-2017 från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Hovs Hallar ständigt i focus

I ett tidigare Nyhetsbrev citerade jag ett par förtvivlade naturvänner, som förfasade sig över att det planerades en landsväg längs bjärehalvöns kust. Något som skulle beröra bl.a. Hovs Hallar.

I samband med arbetet med detta Nyhetsbrev fick jag anledning att gräva djupare i mitt arkiv för att se, vad som förevarit tidigare, när det gäller denna märkliga natur längst ute på bjärehalvön.

Jag fann snart att det varit åtskilliga turer kring de berömda Hallarna.

”Majestätiskt och storslaget....

höjer sig Hovs Hallar lodrätt ur havet, trotsande vågornas raseri, när nordan ligger på.

Att se Hovs Hallar i storm är ett fascinerande skådespel. Våg efter våg vräker sig mot hällen, kastas tillbaka och upplöses i skum.

Hovs Hallar är en pärla i det sagolikt vackra Bjäre”.

Därför skulle man väl aldrig kunna föreställa sig, att denna klenod skulle komma att förlora sin glans därigenom att människan med gigantiska maskiners hjälp ämnar gnaga dem sönder till grus. Vad vind och vatten i förening under tusentals år icke förmått, det ämnar nu människor göra.

Vad en givmild natur har skänkt oss bör vi med tacksamhet ta emot och vårda, så att inte kommande släkten kunna förebrå oss och säga, att vi farit fram som vandaler."

Ovanstående skrevs av hembygds- och naturvårdaren Nils J. Nilsson i Ramsjö. Året var 1957. Bakgrunden var att det cirkulerade uppgifter om, att det förelåg en ansökan från en stenkrossfirma som ville återuppta stembrytning och krossning vid Hovs Hallar. På en plats i riktning mot Kattvik hade det under ett antal år skett stembrytning. Och krossning.

Fler bjärebor reagerade.

Så här skrev Emil Söderman, också han från Ramsjö och liksom Nils J. Nilsson aktiv hembygdsvårdare.:

"Hovs Hallar är ett omistligt naturområde utan någon motsvarighet i vårt land. Såväl ur geologisk som ur naturskönhetssynpunkt är området av hög rang. Ett naturområde av det stora värde det här gäller får ej anses tillhöra någon enskild ägare- för fritt och obegränsat förfogande – utan ett helt folk som varande av nationellt intresse.

Vad skulle våra efterkommande tänka, om den nuvarande generationen utan bestämd och enig opposition åsåge, hurusom delar av Hovs Hallar förvandlades till makadam.?"

Patrik Haller, en tredje aktiv hembygdsvårdare vid samma tid, var lika upprörd över planerna.:

"Att ånyo sätta upp en makadamfabrik i Hovs Hallar vore något förskräckligt. Den skada som redan är gjord där, räcker sannerligen till för att tala sitt tydliga språk till kommande släkten."

Det var i den begynnande dynamitåldern

kring sekelskiftet som man började gå hårt åt stenhällar lite varstans i landet. Inne i landet tycktes dock lönsamheten bli sämre. Sten är tungt och transporter till lands blir kostsamma. Ute vid havet var det annorlunda. Särskilt vid bjärekusten där de stenfraktande skutorna kunde ta sig ända in till land blev lönsamheten betydligt bättre.

Så växte det upp stenkrossar på flera platser längs bjärekusten och på Hallands Väderö.

När stenkrossningsverksamheten inleddes hade någon naturskydds rörelse ännu inte hunnit organisera sig. Svenska Naturskyddsföreningen bildades först 1906. Året därpå bildades Skånes Naturskyddsförening.

Några omedelbara åtgärder mot den då pågående stembrytningen vidtogs inte omedelbart.

En båtresa utanför Hallarna blev upptakten

I Årsboken Sveriges Natur av år 1912 berättar den i naturskyddsfrågor aktive skriftställaren, Sigurd Hallberg, om hur han året dessförinnan under en båtresa mellan Båstad till Hallands Väderö hade bevittnat hur " det vackraste partiet av Hovs Hallar, den s.k. Predikstolen, höll på att tillintetgöras; det vackra klippkrönet firades just den dagen med lyftkran ner i vattenbrynet"

Om det var Sigurd Hallbergs artikel i årsboken som blev väckarklocka för Skånes Naturskyddsförening är väl inte helt klart. Klart är däremot, att föreningen omedelbart startade aktiviteter för att försöka rädda området vid Hovs Hallar från fortsatt nedbrytning. Man lyckades stoppa de då aktuella stora planerna på ännu mera intensiva krossningsprojekt.

I Skånes Natur år 1936 skriver dåvarande sekreteraren i föreningen, lektor Otto Gertz, att "man hade trott att storslagna och imponerande bergskomplex som här vid Hovs Hallar skulle omfattas av sådan pietet att det undandrogs exploatering."

Men, menade han, så var inte fallet. Han skriver:

"Hade ej Skånes Naturskyddsförening tagit Hovs Hallar i sitt hägn, skulle vi på denna hänförande plats ej skådat annat än gapande vidöppna schakt, lössprängda block och skräpande avfall från en vandaliserande stembrytning"

Efter ett halvt sekel gjordes nytt försök.

Så kan vi återvända till det år då vi startade: 1957. I Engelholms Tidning kan vi läsa en artikel med rubriken " *Skall Hovs Hallar brytas ned?*

Bakgrunden till artikeln är den ansökan från en stenkrossfirma om att få återuppta den för flera år sedan nedlagda driften. Platsen, läser vi i artikeln, ligger i närheten av den största och vackraste formationen, en dryg kilometer väster om Kattvik.

Man har vänt sig till ordföranden i Skånes Naturskyddsförening, professor Wreimarck i Lund. Han finner det hela " *osmakligt och nedslående*".

Han betonar dock att ansökan om att återuppta sprängningarna här inte har någon utsikt att bli beviljad. Naturvärdena är alltför stora. Dessutom har ju tillkommit en ny lag på detta område – Strandlagen.

Det blev, som bekant, som ordföranden i Skånes Naturvårdsförening förutspådde. Ingen fortsatt stenkrossning. Under det halva sekel som gått sedan denna verksamhet kom igång hade människors syn på värdet av unik natur i grunden förändrats.

Framför allt hade människornas livsbetingelser

i grunden förändrats. I början av seklet rådde en enorm fattigdom. Det var ont om arbete.

När möjligheterna att skapa levebröd ur stenkrossningen var det naturligt att man enbart såg fördelarna.

Nu vid mitten av seklet var människornas livsvillkor i Bjäre i grunden förändrade. Början till ett välfärdssamhälle hade redan kommit flertalet till del. Stenkrossningen var inte längre en livsnödvändighet.

När den värsta hungern är stillad och den djupa misären är borta har människan råd att vårda och värna värden, som vacker natur och historiskt intressanta områden.

En stenrik kust.

Stora delar av bjärehalvöns kust domineras av stenen. På sina ställen blankspolade klippor, formade av vågor, is och andra naturens element. Andra kustavsnitt består av lösa stenar, som havet under årtusen har slipat runda och släta.

Allt som allt: Kusten är stenrik.

För en befolkning som var hänvisad till en jord som knappast gav några rika skördar och ett fiske som under långa perioder kunde ge magert resultat, blev tillgång på sten ett välkommet tillskott. Sten var en bristvara i bl.a. Danmark och norra Tyskland. Sten behövdes i samband med hamnbyggen, vägbyggen mm.

Att stenen fanns alldeles intill kusten gjorde det extra intressant att försöka exploatera denna rikedom.

Så startade stenkrossningsverksamhet på flera platser längs bjärekusten. Nu ser vi spåren efter denna verksamhet. Vid kusten mellan Kattvik och Hovs Hallar, vid Dagshög, Burensvik, Hallands Väderö.

När man började exploatera

även de mäktiga klippformationerna vid Hovs hallar möttes det av starkt motstånd. Till en början främst från organisationer, som har miljövard på sitt program. Med tiden även från allmänheten. Här i Bjäre hade naturen – som framgått ovan - sina egna förkämpar.

Med tiden blev omsorgen om Hovs Hallar av intresse även för de samhälleliga organen – kommunen och länsstyrelsen.

Ett tvärt kast

tar vi därmed. Vi lämnar Hovs Hallar och 1900-talet och förflyttar oss till 1800-talet och skolans värld.

1842: ett historiskt år i Sverige

I såväl tidigare Nyhetsbrev som i mina böcker har jag tagit upp året 1842. Det var under det året, som riksdagen tog det historiska beslutet som vi betraktar som införandet av folkskolan i Sverige. Beslutet innebar, att varje socken var skyldig att tillhandahålla skolundervisning för barnen.

Beslutet hade föregåtts av decennier med heta debatter.

Det fanns entusiastiska förespråkare – som författaren Erik Gustaf Geijer. Det fanns också ihärdiga motståndare. För socknarna innebar det en ytterligare pålaga.

Motståndet fanns i de breda folklagren. På landsbygden: Barnen behövs för att hjälpa till i det praktiska arbetet på gården.

Även kyrkan misstrodde idén med en folkskola. Man varnade för ”halvbildning”.

Knappast en fråga om skolplikt.

Att säga att beslutet 1842 innebar skolplikt för alla barn är missvisande. Plikten gällde i första hand för socknen att se till att undervisning erbjöds till barnen. Kunde föräldrarna ordna undervisning i hemmet var det OK.

Det kom att dröja, innan det fanns tillgång till en skola i varje socken. Där skola saknades bedrevs undervisning av kringvandrande lärare. Dessa lärare gick från gård till gård. Från by till by. De hade ofta undervisningen som bisyssla till sitt ordinarie arbete.

Det kom därför att dröja flera årtionden innan man kan säga, att en 6-årig folkskola var införd.

Det fanns en annan drivkraft för barnen att lära sig läsa. Det var husförhören, konfirmationen och liknande företeelser inom kyrkan ram som drev på när det gällde läskunnigheten. Prästerna blev därmed pådrivare när det gällde läskunnigheten.

Vissa socknar var tidigt ute

Samtidigt som vi kunnat konstatera, att 1842 års beslut inte innebar, att alla barn hamnade i skolbänken direkt kan vi konstatera, att man i vissa socknar hade ordnat med skolundervisning redan före 1842 års beslut i riksdagen. I Torekov hade man en skola redan flera årtionden före 1842. Behovet av kunskaper i såväl läsning som i andra ämnen var nödvändiga för att ge sig in på en bana till sjöss med bl.a. studier vid en navigationsskola. Allt detta bidrog till att det även bland ”landkrabborna” växte fram en medvetenhet om att kunskap var något viktigt.

Min boklåda

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebor berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	70
På räls över Hallandsås....	Slutsåld	
NÄRA HAVET trivs jag bäst	330	Ny

Böckerna kan beställas direkt hos mig. kalle@bjarenet.com. Ange om du önskar få boken skickad med posten.

Böckerna finns även i bokhandel i Båstad, Laholm och Ängelholm samt på vissa ställen i Bjäre: Loppisbutiken i V. Karup, Turistbyrån i Torekov, ICA i Torekov, Rest. Hovs Hallar och Kajs Rökeri i Segeltorp.

Fars dag närmar sig.

Jag har märkt det i form av bokbeställningar. Böcker som skall bli presenter till far. Nya möjligheter att skaffa senaste boken – och tidigare böcker - inför Fars Dag (och samtidigt få dem signerade) blir det på lördag, 28 oktober. Då kommer jag att vara på plats i min idrottsförenings loppisbutik i V. Karup kl 11-12.

På tal om Loppis: tänk vilken fin ide att föremål av alla de slag på detta sätt kan få en längre livslängd. Det behövs i denna tid av "alla föremåls korta livslängd".

Dessutom: på loppis kan du hitta unika saker, som är omöjliga att träffa på i de traditionella affärerna – vare sig det gäller kläder, nyttoföremål, prydnadsföremål etc.

Därmed raskt över till ett annat ämne: 1900-talet och våra kommuner.

Så föddes V. Bjäre kommun

Efter ett förberedelse-år, som varit ansträngande för de berörda politikerna, kunde den 1 januari 1952 den nybildade kommunen V. Bjäre börja att fungera.

Ute ur bilden var därmed de tidigare kommunerna V. Karup, Hov och Torekov. De ingick nu i V. Bjäre kommun.

Sammanläggningen av landets kommuner till större enheter var ett beslut i Sveriges riksdag. Sedan blev det upp till kommunerna – och länsstyrelserna – att hitta de lämpliga formerna i resp. fall. I de tidigare kommunerna - V. Karup, Torekov och Hov - var entusiasmen inför samgående med sina grannar inte särskilt stor. Förändringar är ju alltid påfrestande.

Samtidigt höll det på att växa fram en medvetenhet om att större enheter före eller senare var en nödvändighet.

Efter 2:a världskriget

rådde nu en betydande framtidsoptimism. Samtidigt ökade kraven inom äldreomsorgen. Vidare: Det skulle byggas fler bostäder. Den ökande bilismen krävde mer och bättre vägar. Ny teknik gjorde det möjligt att lösa avloppsfrågor genom centrala anläggningar. Kraven på skolan och resurser till denna ökade. De tidigare kommunerna kunde inte klara allt detta var för sig.

Den i särklass största och mest kostnadskrävande uppgiften blev det omfattande VA-arbetet som pågick under många år.

Nya skolor tillkom i såväl V. Karup som Torekov. Ett annat stort projekt var byggandet av ett nytt ålderedomshem i V. Karup.

I den första kommunalnämnden i den nya kommunen ingick bl.a. Valter Nilsson, Joel Hultin, Tage Petersson, Oscar Fjellmar, Martin Linderöth, Emil Schönbeck, Erik Widén, (ordf.), Erik Johansson, Alexander Jönsson, Gunnar Söderman, Erik Sehlvander, Alfons Jakobsson och Ernst Hallbeck.

Därmed ännu ett tvärt kast i Nyhetsbrevet. Vi tar steget ut i världen. Hans Roslings värld.

Allt är inte elände

Via våra media matas vi dagligen av det elände som finns runt om i vår värld. Fattigdom. Svält. Naturkatastrofer.

Terrorattentat etc. Listan kan göras lång.

Det är lätt att få uppfattningen att allt i den här världen går åt fel håll.

Så kom då en professor i internationell hälsa och bad oss att besinna oss och försöka se till de verkliga förhållandena. Namnet på denne "budbärare" var Hans Rosling. Han förklarade, staplade klossar och ritade staplar. Han gjorde situationen i världen begriplig för oss alla.

Rosling kunde om "världen förr och nu" konstatera,

*att fattigdomen i världen har minskat.

* att före den industriella revolutionen levde 95 procent av jordens befolkning i extrem fattigdom

* att "förr" var det mer än fyra av tio barn som dog innan de fyllde fem.

*Idag är andelen i extrem fattigdom i världen 10 procent av jordens befolkning.

*95 procent av alla barn som föds får uppleva sin femte födelsedag.

*Vi är friskare än förr.

*Vi lever längre.

En annan viktig Rosling-slutsats:

Vi är den första generationen i historien som på allvar kan göra något åt den kvardröjande fattigdomen och våra miljöproblem.

Nu är Rosling borta. Vem skall nu ge oss den sanna och gripbara bilden av verkligheten

Till sist

den vanliga uppmaningen till mina läsare: har du någon i din bekantskapskrets som du tror kan vara intresserad av mina Nyhetsbrev : tipsa gärna.

Vänligen

Kalle

Kalle Eriksson

Bjäreförlaget

Hallavaravägen 102

269 91 Båstad

kalle@bjarenet.com

Tel. 0431-365332